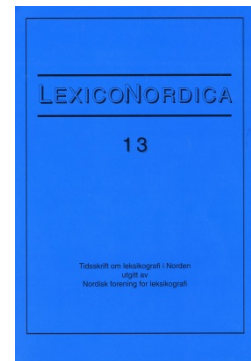

LexicoNordica

Titel: Gammeldansk Ordbog – fortid og fremtid
Forfatter: Merete K. Jørgensen
Kilde: LexicoNordica 13, 2006, s. 85-97
URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/lexn/issue/archive>

© LexicoNordica og forfatterne

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre LexicoNordica (1-16) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Merete K. Jørgensen

Gammeldansk Ordbog – fortid og fremtid

The article describes the dictionary project Dictionary of Old Danish (Gammeldansk Ordbog) cf. www.dsl.dk/go. The dictionary's editorial work is based on a citation slip collection, and the article describes the compilation of this collection and emphasizes its distinctive qualities. In particular the handwritten additions on the slips distinguish the collection. The editorial board has considered how to make use of the knowledge gathered in the collection even before the slips are edited, and the article describes two possibilities: the recently completed project Study the Middle Ages on the Web (Studér Middelalder på Nettet) cf. <http://smn.dsl.dk>, where text material from the Dictionary of Old Danish has been used, and the planned digitisation of the collection, which, combined with various search facilities, could be put on the web. Finally, the idea of establishing a centre for medieval and renaissance studies under the auspices of the Society for Danish Language and Literature (Det Danske Sprog- og Litteraturselskab) is mentioned; such a centre would pull together DSL's expertise in the field.

1. Gammeldansk Ordbog – et tilbageblik

I Det Danske Sprog- og Litteraturselskab har der siden 1950'erne været arbejdet på et projektet, hvis formål er at udarbejde en videnskabelig ordbog over det ældre danske sprog. Den oprindelige plan var, at ordbogen skulle dække perioden 1100 til 1700 og således kunne fungere som en afløser for Otto Kalkars *Ordbog til det ældre danske Sprog* (der dækker perioden 1300–1700). Men man måtte ret hurtigt indse, at det skabte uoverstigelige problemer at dække så lang en periode inden for et enkelt værk; ikke mindst etableringen af en fælles lemmatisering, som kunne dække både det middelalderlige runesprog og samtidig omfatte Kingos sprog, viste sig umulig, og planen blev revideret, så at en *Gammeldansk Ordbog*, dækkende perioden 1100 til 1515, først skulle udarbejdes.

Projektet har aldrig haft store bevillinger; to, eventuelt tre redaktører har været det normale, og undertiden har bemanningen været helt nede på en halv redaktør. Men trods forholdene har projektets medarbejdere gennem tiden besørget en lang række af gammeldanske kildeudgivelser, akkumuleret en omfattende seddelsamling (bestående af en hovedsamling samt en række delsamlinger), udarbejdet detaljerede redaktionsregler og gennem de sidste år redigeret artikler efter moderne leksikografiske principper på basis af et databasebaseret redigeringsystem; alt dette samtidig med, at projektets medarbejdere har deltaget i leksikografisk udvik-

lingsarbejde og medvirket ved projekter med affinitet til gammeldansk. Den øjeblikkelige bemanning er to redaktører.

På ordbogens hjemmeside (www.dsl.dk/go) kan man læse en beskrivelse af ordbogen, bl.a. med et historisk rids, og hertil henvises for udførligere oplysninger om ordbogens historik.

1.1. Seddelsamlingen

Gammeldansk Ordbog blev anlagt med en seddelsamling som grundstamme, sådan som den videnskabelige tradition foreskrev i midten af forrige århundrede; kilderne blev afskrevet – enten fra pålidelige udgaver eller fra selve kilden – og disse afskrifter blev exciperede og sedler fremstillet. Alt overleveret dansksproget materiale er inddraget, dvs. alle kilder, der stammer fra ordbogens periode er udnyttede i seddelsamlingen. Og alle ord, der findes i disse kilder, er medtaget, hvad enten der er flere tusind belæg eller kun ét enkelt. Det var ikke en konkordans, der blev udarbejdet, men så meget er medtaget, at det tør hævdes, at alt relevant findes i samlingen; det være sig oplysninger, der kan belyse ordenes semantik, lydlig udvikling, morfologi og syntaks eller beskrive ords liv og død i det danske sprog. Seddelsamlingen rummer ca. 1,5 mio. sedler fordelt på ca. 32.000 opslagsord.

Hver eneste seddel i Gammeldansk Ordbogs samling indeholder en længere, velafgrænset, maskinskrevet tekst, der gør det muligt at forstå indholdet uden at skulle konsultere den udgave eller original, hvorfra citatet stammer. Men det er ikke kun om de danske kilder, der findes oplysninger på sedlerne i Gammeldansk Ordbogs arkiver. Mange af de gammeldanske tekster er oversættelser, hovedsagelig fra latin, nedertysk og fornsvensk, og disse mange originaltekster er omhyggeligt gennemlæst, og det fremmedsproglige forlæg er anført ved tilskrivning på den enkelte seddel. Det kan være vanskeligt til fulde at forstå omfanget af dette kolossale arbejde: en stor del af den europæiske middelalders tekster, bl.a. omfattende hvad vi med nutidens begreber vil kalde geografi, historie, lægevidenskab, sprogvidenskab, pædagogik, religion og skønlitteratur, er gennemlæst og nøje sammenholdt med de gammeldanske oversættelser og derefter påført sedlerne. Oplysninger er påført ved enten synoptisk at være anført på sedlerne eller sidenhen at være blevet tilskrevet på den enkelte seddel under det, der på redaktionen blev kaldt den ”filologiske behandling”.

1.2. Den enkelte seddel

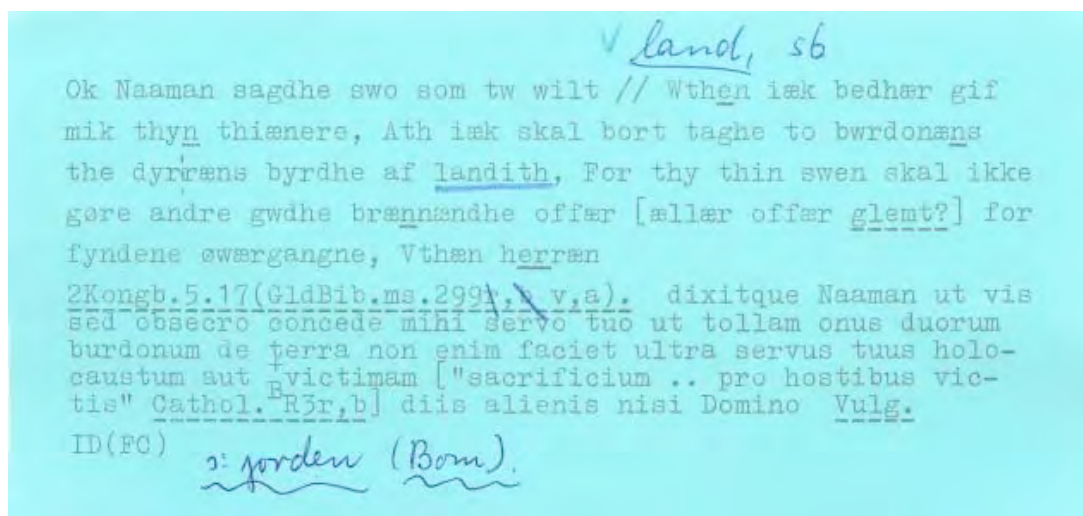

Fig. 1

Teksten i fig. 1 stammer fra den gammeldanske bibeloversættelse, fra 2. Kongebog 5.17. Opslagsordet er substantivet *land*, og dets forekomst i teksten er markeret ved understregning. I tekstens fjerde linje ses en kantet parentes; i en sådan har ordbogens medarbejdere under udarbejdelsen af sedlerne anført bemærkninger til teksten, som således er tilgængelige umiddelbart ved læsning af sedlen. Under den gammeldanske tekst er Vulgatas latinske tekst anført, men her viser ingen markering, at det er glosen *terra*, der skal findes. Også til den latinske tekst ses en oplysning i kantet parentes; det middelalderlige, latinske leksikon, *Catholicon*, citeres for sin oplysning om glosen *victimam*, (slagt)offer.

Ud over oplysninger om forlæg kan der på sedlerne være anført oplysninger om parallelbelæg, dvs. en anden formulering i andre (parallelle) gammeldanske versioner af samme tekst, og de vil som oftest være påført i hånden.

Teksten i fig. 2 stammer fra Valdemars sjællandske lov, fra den del, der benævnes "Arvebog og Orbodemål"; ordbogen har anvendt den store lovudgave, *Danmarks gamle Landskabslove*, som grundlag. Den latinske tekst er lovoverskrifter fra et andet håndskrift, og første linje på sedlen henviser – i skarp parentes – til andre redaktioner af teksten. Det fremgår tydeligt, at de håndskrevne paralleloplysninger kan være af særdeles kompliceret art. De er her påført i flere forskellige omgange, idet parallelgloserne først er anført med lovudgavens håndskriftsignaturer (disse påførsler kan føre til, at nye sedler må skrives, dette er angivet med et lille kryds over

ordet, som her over *erfder*). Senere i arbejdet med samlingen har man savnet mere eksplicite oplysninger om belæggenes kronologi, og datering af de enkelte belæg er så indført med henvisningstegn.

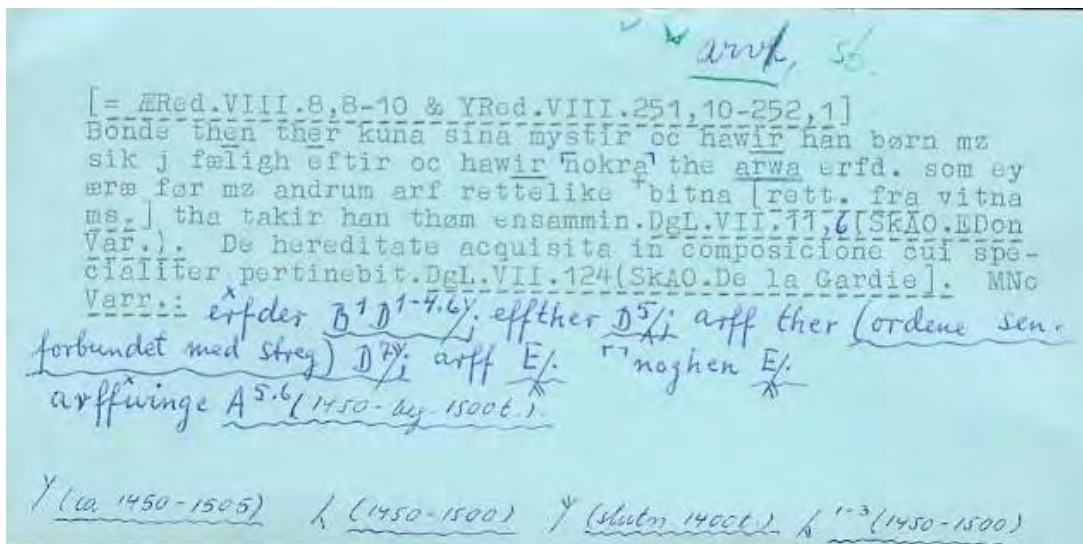

Fig. 2

Enkelte af tilføjelserne kan også vedrøre andre ord end opslagsordet; på sedlen her er der påført et parallelbelæg – *noghen* – til ordet *nokra* i teksten; dette angives ved hjælp af vinklerne.

Oplysninger fra forlæg og paralleltekster er langt de mest frekvente. Men andre typer oplysninger kan også forekomme, fx litteraturhenvisninger eller henvisninger til bibelsteder, og ved ord, der er vanskelige at tolke, kan der være anført begrundede forslag til tyding(er). På sedlen i fig. 1 har en redaktør tilføjet oplysningen om, at 'land' her skal forstås som 'jord'.

Det er denne såkaldte "filologiske behandling", der gør Gammeldansk Ordbogs seddelsamling enestående og uvurderlig.

1.3. Lemmaliste og kildeliste

De ca. 32.000 opslagsord er registreret i en elektronisk lemmaliste, hvori der også findes oplysninger om det enkelte lemmas ordklasse og antal sedler. Listen er ikke et udtryk for den endelige bestand af opslagsord i Gammeldansk Ordbog; den er en afskrift af sedlernes påførte opslagsord, og disse er selvsagt anført uden det fulde overblik over glosen i gammel-dansk. Listen vil derfor blive revideret under den kommende redigering.

Under etableringen af seddelsamlingen blev oplysninger om den enkelte

kilde registreret. Disse oplysninger har dannet grundlag for Gammeldansk Ordbogs kildeliste, som indeholder informationer om bl.a. den enkelte kildes overlevering, datering, håndskrift- eller trykkeforhold, arkivforhold, eventuelle udgave(r), oplysninger om forlægs- og paralleltekster samt oplysninger af ren redaktionel interesse. Kildelisten er i lettere redigeret udgave at finde på vores hjemmeside (jf. www.dsl.dk/go_kildeliste.html).

1.4. Redigering

Som det blev nævnt tidligere, er der udarbejdet detaljerede redaktionsregler, og på baggrund af disse arbejdes der med at redigere den store mængde sedler.

Grundstrukturen i Gammeldansk Ordbog kommer til at adskille sig fra traditionelle videnskabelige ordbøger. I redaktionsreglerne begrundes denne forskel på følgende måde:

Det er hensynet til (flertallet af) ordbogens brugere, der ligger bag den valgte artikelstruktur. Først meddeles de helt nødvendige informationer til identifikation af opslagsordet, dernæst det, der formodes at interessere de ikke filologisk skolede brugere mest, nemlig betydningen, og til sidst oplysninger, der især er rettet til filologer.

Denne opdeling betyder, at der i Gammeldansk Ordbog opereres med en grundlæggende firedeling af artiklerne:

1. HOVED med opslagsord og ordklasse
2. HALS med oplysning om undergruppe (genus, numerus, klasse/stamme, syntaktiske forhold) og normalbøjning
3. KROP med betydningsoplysning(er) og belæg
4. HALE med formkataloger, etymologiske oplysninger og orddannelsesmuligheder

Fig. 3 viser denne firedeling, se næste side.

gan sb.	HOVED
fk.	HALS
gane (jf. gome) · hwn er godh .. for saar och maven och gannen <i>BondePr. (Grensh).15</i> [gannen fsv.] · thÿn twngē hengde ved thyn gan <i>Visdoms Spejl (Bønneb.3:317,20)</i> · so skal hwn sla hacken .. ind i mwnnen, i ga[n]en eller i kynden <i>KvUrteg.52,16</i> [gumen des mundes <i>mhty.</i>].	KROP
VarL: (#) gannen (bf.) <i>BondePr. (Grensh).15</i> ; ganen (bf.) <i>KvUrteg.74,16</i> . ODS I.Gane.	HALE

Fig. 3

Der stilles store krav til artiklerne i den kommende ordbog, og nogle af disse krav får den konsekvens, at artiklerne bliver endog meget omfattende.

1.4.1. Formkatalogerne

Ovenstående citat fra regelsamlingen omtaler oplysninger, der især er rettet til filologer; det drejer sig bl.a. om formkataloger. Det gælder generelt for katalogerne, at det kun er ældste belæg, der meddeles, men i de tilfælde, hvor muligheden er forsvundet i løbet af perioden, skal det yngste tillige meddeles.

Den *lydlige* registrant skal meddele alle former, der formodes at have lydlig variation som baggrund; den forholder sig til en liste over rent ortografiske varianter, som bringes i ordbogens indledning. *Bøjnings* varianterne meddeles i forhold til de oplysninger om normalbøjning, som er angivet i artiklens hals. Der anføres også oplysninger om *genus* varianter.

Samlet vil disse regler betyde, at artiklerne bliver meget omfangsrige. I fig. 4 ses halen fra artiklen *gange*, vb., og det her viste omfatter kun de lydlig varianter.

VarL: ganga (*inf.*) *SkL. HolmB74.59r*; go (*inf.*) *Dipl.11/11 1390 (Lödöse; DiplNorv.4:437)*; gaangæ (*inf.*) *Dipl.ca. 1425 (Odense; Skrûer.1:29, §44)*; gwnghe (*inf.*) *ErL. Gh. (DgL.5:449,9)*; (*kun æmd.*) Gænger (*præs. ind. sg.*) *JyL. HolmC37 (DgL.2:460,15)*; gær (*præs. ind. sg.*) *JyL. HolmC39 (DgL.3:2,4)*; (#) geer (*præs. ind. sg.*) *JyL. NkS295 (DgL.2:156,3)*; giær (*præs. ind. sg.*) *ValdL. YRed. AM455 (DgL.8:293,1)*; gonger (*præs. ind. sg.*) *JyL. HolmC40 (DgL.2:310,26)*; gængs (*præs. pass.*) *ValdL. ÆRed. AM24,4 (DgL.8:116,12)*; gongen (*præs. ptc.*) *KMagnus.124,20*; (*alm.*) gik (*præt. ind. sg.*) *JyL. HolmC39 (DgL.3:53,17)*; giek (*præt. ind. sg.*) *Dipl.FlensborgSt. §62,b*; geek (*præt. ind. sg.*) *ErL. HolmC63 (DgL.5:97,18)*; gyk (*præt. ind. sg.*) *Dipl.7/2 1424 (Randers byting)*; giik (*præt. ind. sg.*) *Dipl.7/7 1438 (Holmans hd.ting, SJylland)*; gigh (*præt. ind. sg.*) *Cod.AM76.542,5*; gyngæ (*præt. ind. pl.*) *Dipl.10/1 1439 (Han hd.ting, MJylland)*; (#) genghe (*præt. ind. pl.*) *Dipl.27/4 1495 (Brenderup sognestævne, Vends hd., VFyn)*; ginne (*præt. ind. pl.*) *Suso.85,20*; ghanghen (*præt. ptc.*) *Dipl.25/5 1421 [SJylland; DaMag.5r.2:110]*; gawn (*præt. ptc.*) *Dipl.29/5 1462 (Ravnsbjerg, Skast hd., SJylland; JyTingsv.67)*; (#) godh (*præt. ptc.*) *Rimkr.1:113,349I*; (#) gooedt (*præt. ptc.*) *Dipl.maj 1512 (Miss.2:360)*.

Fig. 4

De oplysninger, der på denne måde meddeles i ordbogsartiklen, er af meget stor værdi, men det kræver også en stor arbejdsindsats, og i en traditionel bog optager de megen plads.

En anden regel, der er medvirkende til at gøre artiklerne omfattende, er reglen om meddelelse af forlægs- og parallelbelæg. ”Principielt meddeles alle gloser, der er forlæg eller paralleller til opslagsordet”, hedder det i redigeringsmanualen, dvs. i det omfang den før omtalte filologiske behandling har sat sig spor på sedlerne, skal dette anføres i artiklen. Reglen sikrer, at der i Gammeldansk Ordbog bringes uvurderlige oplysninger om dansk synonymik og oversættelsespraksis, og der skabes også et grundlag for senere arbejder med tosprogs-liste, men det er et meget stort arbejde at gennemlæse de ofte hundredvis af sedler på det enkelte ord.

2. Studér Middelalder på Nettet

Med den nuværende normering – to redaktører – er det indlysende, at der vil gå meget lang tid, inden blot et første bind kan fremlægges. Redak-

tionen har derfor længe overvejet, hvorledes den viden om det danske sprog i middelalderen, der findes i ordbogens samlinger, kunne formidles. Sådanne overvejelser førte for tre år siden til en ansøgning til Statens Humanistiske Forskningsråd (nu: Forskningsrådet for Kultur og Kommunikation), der resulterede i en bevilling til et 2½-årigt forskningsprojekt, *Studér Middelalder på Nettet*; titlen blev hurtigt forkortet til SMN. Redaktørerne ved Gammeldansk Ordbog var tilknyttet projektgruppen og konverterede en stor del af deres arbejdstid til redaktion af tekster til SMN.

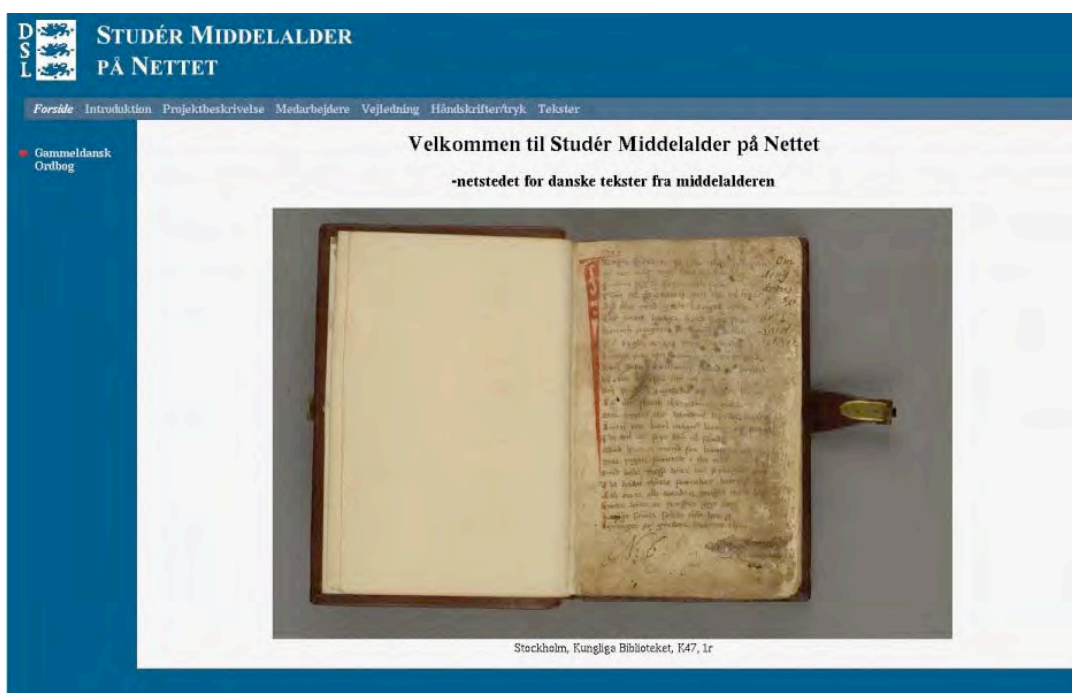

Fig. 5

2.1. Projektets formål

Studér Middelalder på Nettet opstillede hele fire formål:

For det første skulle projektet gøre det muligt at studere og læse tekster fra middelalderen, som ellers er vanskelige at tilgå, og vi forestillede os, at vores brugergruppe både skulle rumme læg og lærd.

For det andet ville vi på en moderne og lettilgængelig måde stille ord-bogsartikler til rådighed for studiet af de gammeldanske tekster.

For det tredje ønskede vi at udbrede kendskabet til middelalderens sprog, historie, litteratur og tankeverden ved, for centrale teksters vedkommende, at bringe en faksimileret gengivelse og i visse tilfælde også en oversættelse til moderne dansk.

For det fjerde kan projektet i fremtiden indgå i et integreret system, hvorfra også Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs øvrige ordbogsværker og kildeudgaver vil kunne konsulteres. Grundstenen til et sådant projekt er allerede lagt: Ordbog over det danske Sprog (ODS) er blevet digitaliseret og kan nu konsulteres på nettet; ordbogens supplement vil senere blive integreret i hovedværket, og siden vil også Den Danske Ordbog blive lagt ud dér. Systemet kommer også til at omfatte Korpus 2000, og det hele sammenfattes i *ordnet.dk* (<http://ordnet.dk>), der udvikler det digitale søgesystem; jeg henviser til Henrik Anderssons artikel i denne publikation for yderligere oplysninger om dette.

2.2. Projektarbejdet

SMN skulle udlægge danske middelaldertekster, der tilsammen kunne vise fx periodens forskellige genrer, regionale sprogvarianter, stilpræg, stadier i sproghistorien, og disse tekster skulle samtidig have litterær, historisk, videnskabs- eller kulturhistorisk vigtighed. Projektet genbrugte Gammeldansk Ordbogs meget nøje kontrollerede afskrifter af det gammeldanske tekstkorpus, og disse tekster blev lagt i en database, og de kan nu ses på en hjemmeside, der blev designet til projektet (<http://smn.dsl.dk>). De enkelte tekster er blevet behandlet som en traditionel bogudgave med de udenværker, der sædvanligvis hører med til en videnskabelig udgave: tekstkritisk apparat, oplysninger om senere tilskrifter, hvis muligt også med tilknyttede faksimiler; men i SMN findes yderligere oversættelse til moderne dansk af visse tekster, og alle tekster præsenteres med en kultur- eller litteraturhistorisk introduktion. I det materiale, der præsenteres på SMN's hjemmeside, findes både hele håndskrifter, som kan tilgodese ny- eller materialfilologiske krav, og flere versioner af samme tekst, der kan anvendes til tekstfilologiske studier.

Jeg skal ikke her gennemgå SMN's funktioner, men nøjes med at henvise til en artikel af Ebba Hjorth (2006:37–41).

Det var ét af projektets formål at kunne stille ordbogsartikler til rådighed for studiet af gammeldanske tekster på en moderne og lettilgængelig måde. Derfor var det planen at opmærke teksterne på ordniveau, så at en linkning mellem uforståelige eller vanskeligt forståelige ord i teksterne og de relevante artikler i Gammeldansk Ordbogs netversion blev mulig. DSL's it-afdeling er imidlertid i projektforsløbet blevet opmærksom på en ny teknologi, en webservice, der muliggør søgning på ord og linkning til ordbogsartikler, uden at teksterne opmærkes. Det siger sig selv, at servicen skal forsynes med detaljerede oplysninger om gammeldansk ortografi.

3. Digitalisering af Gammeldansk Ordbogs seddelsamling

Studér Middelalder på Nettet formidler viden generelt om middelalderen, fremlægger centrale tekster i deres fulde udstrækning og tilgængeliggør en del af den viden om det middelalderlige sprog, der gennem tiden er akkumuleret i Gammeldansk Ordbogs seddelsamling; men det siger sig selv, at projektet langt fra kan videregive alle de oplysninger og al den viden, som ordbogens samling rummer. Når Studér Middelalder på Nettet er fuldt implementeret, vil en stor del af det gammeldanske tekstkorpus være tilgængeligt på nettet; sammen med et andet af Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs projekter, Diplomatarium Danicum, der dels i bogform, dels på nettet udgiver det danske diplomstof, vil man på Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs websider kunne konsultere en stor del af tekstmaterialet fra den danske middelalder.

Men vi mangler stadig at tilgængeliggøre den største del af den fond af viden, som seddelsamlingen rummer – når nu første bind af ordbogen ikke er lige på trapperne. Derfor har vi i længere tid arbejdet med planer om at digitalisere hele seddelsamlingen. Man kunne indvende, at med den store mængde tekster, som Studér Middelalder på Nettet allerede har udlagt, ville det være bedre og billigere at digitalisere de resterende gammeldanske tekster og lægge dem ud på Studér Middelalder på Nettets hjemmeside. Men her kommer ”den filologiske behandling” atter ind.

3.1. Skitse til digitalisering

Det er sikkerhed og tilgængeliggørelse, der er de centrale begreber bag ønsket om at digitalisere samlingen. Som det er beskrevet ovenfor, er seddelsamlingen på Gammeldansk Ordbog af en helt unik karakter, men det må erkendes, at samlingen er placeret uden hensyntagen til de krav om sikkerhed, som dens kvaliteter og det store antal medgåede årsværk fordrer. Det Danske Sprog- og Litteraturselskab har længe beklaget denne skrøbelige situation, og det er nu uomgængeligt, at der tages skridt til en sikring af den store mængde viden, der er akkumuleret i seddelsamlingen.

På Gammeldansk Ordbog er vi især blevet inspireret af arbejdet med at digitalisere samlingerne ved Norsk Ordbog 2014. Dette arbejde blev udført i 1990'erne af Eining for digital dokumentasjon ved Universitetet i Oslo under ledelse af Chr. Emil Ore, og redaktionen på Gammeldansk Ordbog ser frem til at kunne udnytte de norske erfaringer på dette felt.

Den Arnamagnæanske kommissions ordbog, Ordbog over det norrøne prosasprog, ved Københavns Universitet, arbejde ligeledes med planer om digitalisering af en større seddelsamling til offentliggørelse på nettet.

Gammeldansk Ordbog vil også kunne samarbejde med kolleger herfra.

Digitaliseringen af Gammeldansk Ordbogs samling skal i første omgang foregå ved (digital) fotografering, da det ikke vil være muligt at OCR-genkende de mange håndskrevne tilføjelser. En sådan fotografering vil opfylde det første formål, kravet om sikkerhed.

Det andet formål med en digital udlæggelse af seddelsamlingen var at tilgængeliggøre den viden, der i øjeblikket kun kan udnyttes af få personer. Det kan opnås ved at sammenknytte den digitale fotografering af sedlerne med en række søgemuligheder; derefter kan materialet udlægges på nettet. Opslagsord, ordklasse- og kildeangivelse fra den enkelte seddel vil blive lagret som metadata til brug ved søgninger. Til dette skal Gammeldansk Ordbogs elektroniske lister, der som tidligere beskrevet indeholder dels samtlige opslagsord med tilknyttet oplysning om ordklasse, dels alle de kildehenvisninger, der forekommer på sedlerne, anvendes; listerne skal danne grundlag for, at de ønskede metadata kan knyttes til det relevante billede. Det skal endvidere registreres, hvorvidt der findes tilskrevne oplysninger på sedlen, og denne oplysningstype skal også indgå som en søgemulighed. De enkelte billeder, dvs. den enkelte seddel, lagres i en fil, og disse filer forbindes til et site på nettet med et søgeinterface.

Lagringen af de nævnte metadata vil muliggøre kombinerede søgninger i materialet. Der vil således kunne søges på ord alene, på ord af en bestemt ordklasse, eller på ord, der indeholder samme ordelement; der vil kunne søges på ord, der forekommer i bestemte kilder, og da kildeoplysningerne er forsynet med datering, vil der også kunne foretages søgninger, der defineres kronologisk.

3.2. Vidensudveksling

For at optimere nyttiggørelsen af seddelsamlingens vidensmasse er det tanken at knytte et modul til sitet, hvor brugere frit vil kunne lægge materiale, fx artikler, resultater, links o.a., således at dette netsted danner rammen om en vidensudveksling inden for faget. Denne udveksling kan gå mange veje: brugerne vil kunne udnytte Gammeldansk Ordbogs sedler med deres unikke kvaliteter, Gammeldansk Ordbogs redaktion vil kunne drage nytte af brugernes oplysninger, og brugere vil kunne benytte sitet til faglige drøftelser indbyrdes.

3.3. Tidshorisont og finansiering

Der er udarbejdet detaljerede planer for et digitaliseringsprojekt; det vil kunne færdiggøres på tre år, men tidsforløbet afspejler, at digitaliseringen og projektet skal foregå samtidig med og integreret i den fortsatte redigering af ordbogen.

Det er tanken, at det samlede projekt kan samfinansieres fx af ministerielle eller andre statslige midler, fondsmidler og Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs egne, ret begrænsede midler.

4. Center for middelalder og renaissance

Jeg nævnte tidligere, at ét af *Studér Middelalder på Nettet*s formål var i fremtiden at kunne indgå i et integreret system, en internetportal, hvorfra også andre af Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs ordbogsværker og kildeudgaver vil kunne konsulteres. Dette er selvsagt fremtidsdrømme, men der er allerede tiltag, der er mere håndgribelige. I Det Danske Sprog- og Litteraturselskab er der påbegyndt et nyt projekt, *Renæssancens sprog i Danmark – genfødsel og fornyelse*; igen er det forskningsrådet, der har bevilget midlerne. Projektet har som hovedformål en udforskning af både det danske og det latinske sprog i renæssancens Danmark, og det er inspireret af og tænkt som en delvis videreførelse af *Studér Middelalder på Nettet*. Det omfatter – ud over individuelle forskningsprojekter – udarbejdelse af en tekstbase med både danske og latinske tekster og en ordbogsbase baseret på periodens latinsk-danske vokabularer og ordbøger. Der er således både ligheder og forskelle i forhold til *Studér Middelalder på Nettet*, men begge projekter har det fælles sigte at tilgængeliggøre store tekstmængder, der tilknyttes værktøjer, som kan formidle tilegnelsen af teksterne.

Med de to projekter – *Studér Middelalder på Nettet* og *Renæssancens sprog i Danmark – genfødsel og fornyelse* – i samme institution er tanken om et mere formelt ”Center for middelalder- og renaissancestudier” nærliggende. Et sådant center vil kunne sammenknytte kompetencerne fra *Studér Middelalder på Nettet*, det nye renaissanceprojekt og Gammeldansk Ordbog, og det vil derved komme til at besidde en meget høj grad af specialiseret faglighed. På Gammeldansk Ordbog mener vi, at fremtiden ligger i at kombinere fortsat redigeringsarbejde med et udvidet samarbejde med flere faggrupper og offentligheden, og rammen om alt dette kunne meget vel være et ”Center for middelalder og renaissance”.

I Det Danske Sprog- og Litteraturselskab arbejdes der for nuværende også med netpræsentation af ordbogsværker over mere moderne sprogtrin.

Ordbog over det danske Sprog (ODS) er digitaliseret og kan nu konsulteres fra Selskabets hjemmeside; senere vil værkets supplement og Den Danske Ordbog også kunne tilgås herfra. Om dette henviser jeg til Henrik Anderssons artikel i nærværende publikation.

Der eksisterer således gode byggesten til konstruktion af drømmen.

Litteratur

Danmarks gamle Landskabslove med Kirkelovene I–VIII. Udg. under ledelse af Johs. Brøndum-Nielsen og Poul Johs. Jørgensen. København 1933–1961.

Den Danske Ordbog 1–6. København 2003–2005.

Gammeldansk Ordbogs hjemmeside = dsl.dk/go

Hjorth, Ebba 2006: Studér Middelalder på Nettet. I: *magasinet Humaniora*, februar 2006, udgivet af Forskningsrådet for Kultur og Kommunikation.

Kalkar, Otto: *Ordbog over det ældre danske Sprog I–V.* København 1881–1918. Fotografisk optryk I–VI København 1976.

Ordbog over det danske Sprog I–XXVIII og Supplement 1–5. København 1919–2005.

Redaktionsregler. Gammeldansk Ordbog 2000. Utrykt.

Merete K. Jørgensen
ledende redaktør, cand.mag.
Gammeldansk Ordbog
Det Danske Sprog- og Litteraturselskab
Christians Brygge 1
DK-1219 København K
mkj@dsl.dk